

בחזקה אם ארעא היא ופתח בה מיא
אדעתא לאשפורה ולא מחמת כוורי, אי
נמי סכר בה מיא הרי זו חזקה.

[הלכות גדולות הל' כ"ב מהד' י"ם עמ' תסו]
ההיא אתתא דאכלה דיקלא בתפשיחא
תליסר שנין, אתא גברא רפיק בה פורתא
מתתא, אתא לקמיה דלוי ואמרי לה לקמיה

אדעתא דארעא בין היכא דעבד אדעתא דמידי
אחריני לא מיתוקמן אלא בנכסי הגר אבל בנכסי
חבירו לא שנא הכי ולא שנא הכי קנה, ודייק
לה מדאייתנין לה בין שמעתתא דמקמייהו ובין
שמעתתא דבתרייהו דאיתמרן בהדיא בנכסי הגר
רהוה פשיטא ליה ז"ל דהנך שמעתתא כולוהו להכי
איתמרן בהדיא בנכסי הגר דלא למעבד בהו עובדא
אלא בנכסי הגר ומדהנך בנכסי הגר דוקא הני נמי
דאיתמרן בי מצעי בנכסי הגר דוקא. ועוד דייק
ז"ל (-רה"ג) מטעמא דהני שמעתתא גופייהו דהוה
סבירא ליה דכי פליג שמואל בין היכא דעבד אדעתא
דארעא להיכא דעבד אדעתא דמידי אחרינא לגלויי
אדעתיה אי עבד אדעתא דמקנא ואי לא, וביאור
הרמ"ה, דלפום הדין סברא ממילא שמעת (מביאור
הרה"ג) דגבי נכסי הגר הוא דאיכא לפלוגי משום
דלא מוכחא מילתא דלמקנא קא מכיין אלא היכא
דעביד אדעתא דארעא דאי לא עביד אלא אדעתא
דמידי אחרינא איכא למימר דלאו אדעתא דמיקנא
קא עביד, אבל בנכסי חבירו דבלאו הכי נמי מוכחא
מילתא דאדעתא דמיקנא קא עביד עי"ש דפשיטא
כך בפניו וכן בשלא בפניו שהוצרך לאמירת לך חזק
וקני מסתמא בשליחותיה ואדעתא דמיקנא עי"ש.
וראה עוד כך מדברי הרמ"ה ברה"ג בהע' לעיל סוף
נג, ב – נג, א.

וראה בהמשך הרמ"ה שם סי' רלג שכתב דגאון
ז"ל חולק על "רבוואתא דיקנא", ויש מאן דסמך
על הגאון מרבנן בתראי, והגאון ורבנן בתראי מוקמי
לה להאי נכסי חבירו בחזקה שאין עמה טענה
דומיא דנכסי הגר, ורהיט ליה האי פירושא על
עיקר סברתו דמעמידה למתני' דאלו דברים שיש
להן חזקה בחזקה דלא קניא גופא דארעא אלא
לקיומי בה הנהו תשמישי בלחוד דומיא דחזקה
שאין עמה טענה דאיירי בה עולא ורב ששת
בנכסי חבירו לסברא דידיה, ודייק מינה (=הגאון)
דאכילת פירות בנכסי חבירו אפילו בחזקה שאין
עמה טענה קניא – ובנכסי הגר לא קנה, וחריעה
גרידתא דאיתמר בנכסי הגר דלא קנה קניא בנכסי
חבירו, ואילו ניר אפילו בחזקה שאין עמה טענה
לא קני אלא בנכסי הגר. וחולק שם הרמ"ה וסובר
שניר קונה בנכסי חבירו בחזקה שאין עמה טענה
כמו שמועיל נטל צרר השדה, ועש"ע.

כדמחזקי אינשי, ואין בדבר ספק דודאי
הא מילתא בנכסי הגר הוא אבל המחזיק
בנכסי חבירו הוא כמו שפירשנו.

[הלכות גדולות הל' הלואה מהד' י"ם עמ'
תקל"ה] [גמ': האי מאן דפתח מיא וכו']
בחזקה היכא דאמר ליה לחבריה קמי
סהדי יהיבנא לך ארעאי במתנה וזיל קנייה

[וצר החכמה]

5. דבריו הובאו בטור סי' קצב סעיף יב וז"ל: כתב
רב האי כל מה דמפלגין דהיכא דעבידא אדעתא
דארעא דאו הוי חזקה והיכא דלא עבידא אדעתא
דארעא דלא הוי חזקה היינו דוקא בבא להחזיק
בנכסי הגר אבל בנכסי חבירו לא שנא הכי ולא שנא
הכי קנה, דלעולם איכא הוכחה דאדעתא למיקני
עביד, דאי בפניו – כל זמן שעסוקין באותו ענין
ודאי אדעתא למיקני עביד ואי שלא בפניו וא"ל לך
חזק וקני – מסתמא שליחותיה דמקנה קא עביד
ואדעתא למקני עביד, אע"ג דלא עביד אדעתא
דארעא כיון דלא סגי דלא מהני ליה לארעא כל
שהוא הוי חזקה. והגר"א בסימן ער"ה ס"ק יח
הביא מדבריו בשם רה"ג. ושם הביא הטור מדברי
הרמ"ה ביד רמה כאן סי' רלג שהביא מדברי רה"ג
כאן וחולק וסובר דה"ה בנכסי חבירו בחזקה לקיים
המקח הוי דינא כמחזיק בנכסי הגר, והכריע הטור
להלכה דמסתבר כרב האי, והב"י הביא שגם רבינו
ירוחם מישירים נתיב יא (ונציה לו, א) הכריע כרבינו
האי. והטור בסי' ער"ה סעיף ט חזר וכפל מחלוקת
רב האי גאון והרמ"ה. וראה דברי היד רמה באריכות
כאן, וראה עיטור מאמר ג מהד' רמ"י יג, ב"ג שכתב
ובתשובות לרבינו האיי משמע דס"ל דחזקה לחוד
לא קני במכר, דקאמר היכא דאודי שמעון דובנה
לראובן וקביל מיניה זחי אע"ג דליכא סהדי ולא
במקום שכותבין את השטר קמו להו זביני והי
מינייהו דאתי למיהדר לאו כל כמיניה וכן בחזקת
הבתים אם טען ראובן דיהב ליה לשמעון להא
ארעא במתנה ואיחזיק בה במימריה ובהורמניה
ואודי שמעון בהכי לאו כל כמיניה למיהדר, וכן
שטר דכתב ליה על הנייר שדי מכורה לך שדי
נתונה לך וקא מודי השתא דכתב ידו היא ומסריה
ניהליה למקניא ביה וקא אתי למיהדר ביה לאו
כל כמיניה דקי"ל דלא איברו סהדי אלא לשקרי.
ומכאן הוכיח העיטור: ומדלא איירי אלא במתנה
ש"מ דסבירא ליה במכר לא קני. וראה ב"י קצב
סעיף יג.

והרמ"ה הביא דברי רה"ג מכאן, וכתב דאע"ג
דגאון ז"ל לא פרשיה לטעמיה כולי האי טרחין
לברורי טעמא, ואחד מהסיבות לכך כתב "דמלאכת
שמים היא". ולכן מן הראוי להביא דבריו, וז"ל:
חזינא ליה לגאון דכתב בספר מקח וממכר דהני
שמעתתא דשמואל דפליג בהו ביו היכא דעבד

ישראל זה דמיו כל זמן שלא כתב עליו שטר לא יצא השדה (ברשותו) [מרשותו] של ישראל, ואלו עכו"ם שמכר שדה [ל]ישראל ונטל דמיו ואע"פ שלא כתב עליו שטר כבר יצא מרשות העכו"ם לגמרי ואע"פ שלא נכנס ברשותו של ישראל זה, ונמצא אותו קרקע כאלו אין עליו בעלים, לא לעכו"ם הוא שכבר יצא מרשותו בנטילתו הכסף, ולא לישראל הוא שלא נכתב לו שטר, הלכך כל ישראל שקדם והחזיק בו על הדרכים הידועים בחזקה קנה אותו ישראל שהחזיק בו, אלא שיש על אותו ישראל המחזיק שיחזיר הדמים לאותו ישראל ששקל בו כספו, ועל הדא גרסינן אמר רב יהודה אמר שמואל נכסי העכו"ם הרי הן כמדבר וכל המחזיק בהם זכה בהם מ"ט עכו"ם מדמטי זוזי לידה אסתלק ליה וישראל לא קני אלא בשטרא והילכך הרי כמדבר וכל המחזיק בהן זכה בהן, ותו גרסינן⁸ שלח רב הונא בר אבין ישראל שלקח שדה מעכו"ם ובא ישראל אחר והחזיק בו אין מוציאין אותה מידו וכן ר' אבין ור' אלעא וכל רבותינו שוין בדברי.

דמר עוקבא ואוקמיה בידיה, אתי איהי קא צווחא קמיה ולא אשגח בה אמר לה מאי אעביד לך דלא אחזיקת כדמחזקי אינשי.

¹²³⁴⁵⁶⁷ n"ח

[פריקס מטבוא התלמוד לר"ש בן חפני עמ' קפו] ריפקא, החפירה שיחפור אותה האכר.

[אגרת רב שרידא נאון] [בגמ': דרב לא קני לגנתא דבי רב אלא בצורתא] וקנייה רב לגינתיה דבי רב בצורתא דהויא נכסי הגר וכניף התם תלמידים טובא ורבץ שם תורה הרבה וקבע שם ב"ד.

¹²³⁴⁵⁶⁷ n"ח

נד, ב [תשובות דרב נמרוני נאון תורתן של ראשונים, הודוין ח"כ עמ' יכ] [בגמ': נכסי עכו"ם הרי הן כמדבר וכו'] נכסי (הגר) [הגוי] הרי הן כמדבר אע"ג דיהיב זוזי לא שוי ליה עד דאחזוק ביה ואי אתי ואקדים ואחזיק בה לא מפקעין משיני.

[המקח וממכר לרה"ג שער יד] [בגמ': נכסי עובד כוכבים הרי הן כמדבר וכו'] הוי יודע דחילוק גדול יש בין ישראל שלוקח שדה מן העכו"ם לעכו"ם שלוקח שדה מישראל, דאלו ישראל שמכר שדה לעכו"ם ונטל

6. בתשובות הגאונים אסף עמ' קמב: ריפיק ריפקא, מעדר עידור, ראה תענית כג, א.
7. ועי' קידושין לט, א ורש"י שם: לגינתא דבי רב שהיתה לצורך התלמידים לאכול ירק שבה.
8. וראה תשובות גאונים מן הגניזה – גאוניקה, תרסט עמ' קפב תשובה קטועה... ומשום דגזל דאית ליה ירית ליה בריה לית ביה, משם (=משום) דאמרין נכסין] הגוי הרי הם כהפקר. (בתחילה נכתב בחילוף אותיות כהפקר, ותוקן בגליון בסדר הנכון: כהפקר, ובתיקן אחר נכתב: כמדבר. מתוך השוואה לנוסחתנו) כל המחזיק בהם זכה בהם... מפרש לעילא וכו'. ויתכן שעניינה אינו בנידונינו אלא בכללות נכסי העכו"ם במותו, כתשובה המובאת בתשובה"ג אסף תרפו עמ' מד סי' יט מרה"ג ראה שם באריכות.

ובפסקי ספר בשר על גבי גחלים מרב ביבי (שנתן J.J.L.G, ה' 1907 עמ' 64) כתב: וכן אמר רב עמרם גאון אשת איש שנשתמדה אין לאביה רשות לתבוע כתובתה מנכסי בעלה ומאן דאמר יורש כתובתה טועה, ושוא ודבר כזב קאמר, הואיל ונפקה מתורת ישראל ועיילא בתורת גויה, וכל הקדם בנכסיה זכה בהן, דאמר רב יהודה אמר שמואל נכסי גוי הרי הן כמדבר וכל המחזיק בהן זכה בהן.

8. להלן נה, א.

9. הובאו מדבריו בחי' הרשב"א, ודעות החולקות ח"ל: פי' ר"ש ז"ל דשני אינו חייב להשיב מעות לראשון שא"כ [מאי הרי] אלו כמדבר כלומר נכסי הפקר והא דמי קא יהיב, אבל רבינו האיי גאון ז"ל כתב בשער י"ד של מקח וממכר שחייב להחזיר דמים ללוקח ראשון, וכן דעת הרמב"ן ז"ל וכו' וכן דעת מורי ז"ל שחייב להחזיר מעות ללוקח ראשון וכ"כ רבינו יצחק בר אברהם ז"ל, ובהמשכו הביא מר"ת: כתב משמיה דגאון ז"ל דישאל שקנה שדה מגוי ובא ישראל אחר והחזיק בה זכה ע"כ. וביארו הרשב"א כלומר אפילו בשדה ירושה ומיהו דוקא בדליכא "הרמנא דמלכא", הא איכא הרמנא דמלכא – לא, דמלכא אמר לא ליקני איניש ארעא אלא באיגרתא ודינא דמלכותא דינא, וכ"כ הטור חו"מ סי' קצד סעיף ג: וכתב רב האי אע"פ שזכה בו המחזיק צריך ליתן הדמים לראשון, שאע"פ שלא קנה הראשון גוף השדה, מ"מ חלה עליו זכות הלוקח לתורת משכונא בשעת מתן מעות, והביא הטור שם מדברי הרא"ש בסוגייתנו פ"ג סי' סה החולק וסובר שאף המעות אי"צ ליתן לו ורשב"ם כתב שנקרא רשע כעני המהפך בחררה ואילו לרא"ש אפילו אינו נקרא רשע במציאה והפקר שאינו נמצא במקום

הדמים, ומסקנא דשמעתא המשיכה קונה בעכו"ם.

[המקח וממכר לדה"נ שער יד] [בגמ': נכסי העכו"ם הרי הן כמדבר וכל המחזיק בהם זכה] ויש לנו לחקור ולדקדק, ישראל זה שהחזיק בזה הקרקע שאנו דנים שיחזיר הדמים לאותו ישראל ראשון שנתן בו דמיוי – מאצל מי היתה קנייתו חשובה, אם מן העכו"ם ותהיה אחריותו על ישראל דהא מ"מ דמים הוא נותן בו ושם לוקח יש עליו. הוי יודע דתורת קנייתו על העכו"ם היא ואחריותו על העכו"ם היא דהא אותו ישראל הראשון מעולם לא קנאו לאותו שדה ולא נכנס בקניינו, וכיון של נכנס בקניינו מה ימכור מה שלא קנה, ולא עוד אלא דמשעה שיצא מרשות העכו"ם לא נכנס ברשות קונה מעולם אלא ברשות ישראל זה המחזיק, הילכך קניינו מן העכו"ם הוא ואחריותו עליו.

וחלק עליו הריטב"א בסברא, והביא מדברי רבינו יונה שפירש בשם ריב"א כדברי רב האי גאון ז"ל והשווה זאת לסוגיא דב"ק מט, ב במשכון גר ביד ישראל ומת הגר והחזיק אחר שקנה מה שיותר מכנגד מעותיו אבל בעל המשכון קנה כנגד מעותיו וה"ה הכא כמשכון אצלו. ודן הריטב"א בדבריו. ובצורר הכסף לתלמיד הרשב"א עמ' קי"ד הביא בתחילה מרשב"ם שלוקח שני אינו חייב להחזיר המעות ללוקח זה שמכרו לו הגוי ואח"כ כתב: ורבינו האיי בשער יד של ממכר ומקח שמחזיר לו הדמים וכ"כ רמב"ן (-כאן) משום דהאי ראשון מסלק ליה גוי ומשתרשי ליה הני זוזי ללוקח שני והאחריות על הגוי המוכר והרשב"א כתב כן. וראה עוד שם בצורר הכסף לתלמיד הרשב"א עמ' רעח שסיכם שיטות החולקות וכתב: ופירש רבינו שמואל (-רשב"ם) דשני אינו חייב להשיב המעות [אל] לוקח הראשון שאם כן אין לו כמדבר, כלומר הפקר, שהרי נתן מעות, ודעת רבינו האיי גאון ז"ל בשער יד של מקח וממכר אינו כן, אלא שחייב להחזיר הדמים ללוקח ראשון, וכ"כ רבינו (-רשב"א) ז"ל בשם רבו משם הרי"ב אברהם ז"ל מעות של ראשון [הם] כמו למשכונה והרי הוא כזוכה בשעת מתן מעות כשדה במשכונה, וכאותה ששנינו פרק שור שנגח (ב"ק מט, ב) משכנו של גר ביד ישראל ומת הגר ובא ישראל והחזיק בו זה קנה כנגד מעותיו וזה קנה השאר, שלא מחמת שנעשו נכסי הגר כהפקר פקע זכות משכנו של זה.

10. ראה הערה לעיל.

[לקוטי המקח וממכר לדה"נ שער יד. ונציה ששכ] בבני אדם ג' מעלות, אם יקנה עכו"ם קרקע מישראל אינו קונה בנתנת הכסף בישראל מן ישראל אלא אם יכתוב לו גם כתב וכן אם יקנה ישראל מן עכו"ם כן דינו, אבל יש ביניהם הפרש גדול, דאילו עכו"ם שמכר לישראל וקיבל הכסף ועדיין לא כתב השטר, הקרקע כבר יצא מחזקת עכו"ם בלקחו הדמים ובחזקת ישראל לא נכנס שלא לקח השטר, ואם החזיק אחר ביני ביני זכה המחזיק, אבל ישראל המוכר לעכו"ם אינו כן, שאפילו אם קבל הכסף מן העכו"ם לא יצא הקרקע מרשותו אלא אם יקח העכו"ם השטר, והילכך הרי הן כמדבר וכל המחזיק בהם זכה בהם. ודרך החזקה שקונה בזה כעניין חזקה שקונה בנכסי הגר במקרקעי אבל כלל המטלטלין אסימכור עכו"ם לישראל ומשכבם כיון שמשך קנאן, ואע"פ שלא נתן

אוצר החכמה

אחר. וראה פירושי ר"ח שבמהדורתנו כאן, וכבר הביא בב"י שדעת הר"ח דמשלם דמים וכך דעת הרמב"ם הל' זכיה פ"א הי"ד, וכתב המגיד שם שכ"כ רבינו האיי, וכ"כ הרמב"ן, וכתב הנמק"י (סי' תשמב) שכדברי הרמב"ן כתב ה"ר יונה (בעליותיו) בשם הריטב"א, וכך דעת הרשב"א והראב"ד, וכיון דכל הני רבוותא מסכימים לדעת ר"ח (=כרה"ג) הכי נקטינן. וראה בנמק"י כאן המביא גם בשם רה"ג בשער י"ד מספר המקח. וז"ל המגיד משנה שם: זכה האחרון ונותן לראשון את הדמים וכו' כ"כ רבינו האיי ז"ל בשער י"ד של ספר מקח וממכר שחייב להחזיר דמים ללוקח ראשון, וכ"כ הרמב"ן ז"ל משום דבזוזי דהאי מסליק ליה גוי ומשתרשי ליה הני זוזי ללוקח שני, ומיהו אחריותו על הגוי המוכר ולא על ישראל שלקח ראשון, וזהו דעת רוב המפרשים ז"ל. וראה גם בביאור הגר"א סי' קצד ס"ק היו שכתב ונותן לראשון וכו' [-את הדמים] כ"כ כל הגאונים דלא כרשב"ם ורא"ש, ועסמ"ע. ומש"כ ומיהו אחריותו [-על הגוי המוכר ולא על ישראל שלקח, כמש"כ ה"ה שם] דהא הראשון לא קנה מעולם ולא מכר לשני וקנין השני מהגוי הוא ואחריותו עליו, רב האי שם. וראה בה"ה שם שכתב שכתב שזהו דעת רוב המפרשים. וראה עוד בריטב"א שהביא בתחילה דעת רשב"ם שאין על האחרון לפרוע ללוקח את המעות שנתן לגוי, ואח"כ הביא דעת רב האי ז"ל שחייב לפרוע לו דמים, ושהרמב"ן חיזק דבריו משום דבזוזי דיהב לוקח ראשון אסתלק ליה ואשתרשו ליה זוזי לשני.

אלא לא קנה זה העכו"ם עד שיכתוב לו ישראל זה שטר מכר, וכמו כן אם לקח ישראל מעכו"ם קרקע ונתן לו דמים לא קנה אותו ישראל עד שיכתוב לו העכו"ם שטר מכר¹¹.

[תשובות הגאונים שערי צדק ח"ד ש"ד סי' ה' כן תשובות רב צמח גאון] [בגמ': נכסי עכו"ם הרי הן כמדבר] ושאלתם אשת ישראל שנשתמדה וכו'. [משנא]: לענין ירושתה בעל ירית לה ולית דיכיל להנפוקי מיניה מידי, חדא דהא תפיס לה, ועוד אי אתיא ותבעה כתובה אמר לה איגירי נסבי כתובתך, ואי אביה וקרובים תובעין כתובתה תשובתן כדבר יהודה אמר שמואל נכסי הגוי הרי הן כמדבר וכל המחזיק בהן זכה בהן ואלתר דשכיבת משומדת החזיק ליה בעלה בנכסיה ולית דיכיל לאנפוקי מיניה מידעם¹².

[פסקי ספר כשר על גבי נחלים] [בגמ': נכסי עכו"ם הרי הן כמדבר] אמר רב עמרם גאון אשת איש שנשתמדה אין לאביה רשות לתבוע כתובתה מנכסי בעלה, ומאן דאמר יורש כתובתה טועה ושוא ודבר כזב קאמר הואיל ונפקה מתורת ישראל ועיילא בתורת גויה וכל הקודם בנכסיה זכה בהן, דאמר רב יהודה אמר שמואל נכסי גוי הרי הן כמדבר וכל המחזיק בהן זכה בהן¹³.

14. וראה גם תשובות גאונים מזרח ומערב סי' פז בשם רב האי גאון, ושם סי' י"א בשם רב נטרונאי. 15. נתכון לחלוק על "בני מערבא" כאמור בתשובה"ג שע"צ ח"ד ש"ד סי' מ: אשת ישראל שנשתמדה אסור לאביה למיזל למיתבעיה לבעלה ולעיוקי ליה ולמימר ליה רב לי אפילו חדא זוזא מכתובתה דברתאי, ואי קאמרין בני מערבא אשת ישראל שנשתמדה אביה יורש כתובתה, טועים אינון ותועין אינון ושוא דבר כזב קאמרין ולית למיחש לה משום מידעם בעלמא. אמנם שם בהמשכו לא דן מצד שהבעל יורש אלא מצד שפקע החיוב בהשתמדותה, כדבריו: אילו הוה בישראלות ואי מרדה ושבקה ונפקא והויה מורדת מי אית לה שום פרוטה מן כתובתה, כיון דהיא לית לה אביה היכין אית ליה, ועוד אע"ג דאיתיה בחייה מי קא ירית לה אביה. הלוי דברים בטלים אינו עד הנה.

[המקח וממכר לרה"ג שער יד] [בגמ': נכסי עכו"ם הרי הן כמדבר וכל המחזיק בהם זכה] וענין לחזקה שצריך לעשות אותו ישראל המחזיק שיקנה באותה חזקה הויה כתורת התחלת חזקה שפירשנו בנכסי הגר בשער יג' ומנלן דצריך שתהיה חזקה זו כחזקה שהיא בנכסי הגר, דגרסינן (-לאן) רב הונא זבן ארעא מעכו"ם אתא ישראל אחר רפק ביה פורתא אתא לקמיה דרב נחמן אוקמה לידיה א"ל מאי דעתין דאמר שמואל נכסי העכו"ם הן כמדבר וכל המחזיק בהן זכה בהן ונעביד ליה מר כאידך דשמואל דאמר שמואל לא קנה אלא מקום נכשו כלבד א"ל אפילו בהדיא כשמעתיך סבירא ליה דאמר רב הונא אמר רב כיון שניכש בה נכוש אחד קנה כלה — מחלוקת שמואל ורב הונא בנכסי הגר היא¹⁴.

[המקח וממכר לרה"ג שער יד] [בגמ': עכו"ם מכי מטו זוזי לידיה אסתלק ליה וכו'] דין הלוקחים והמוכרים היאך ישלם ביניהם דין המקח והממכר, והם שלשה, עכו"ם וישראל והקדש וכו' לפי שדין ישראל עם חברו כשהוא נושא ונותן עמו כבר פירשנו תורתו בשער יג, אבל כשהעכו"ם לוקח מישראל אע"פ שנתן דמיו לישראל לא קנה אותו העכו"ם הקרקע הזה באותן דמים כמי שקונה ישראל מישראל בנתינת הכסף,

11. ראה מובאתו נד, א. 12. ובעליות דר"י: ופסקו הגאונים ז"ל דהלכתא כשמואל דאמר נכסי הגוי הרי הן כמדבר, דר"נ עבד עובדא כוותיה, ואמרין וכן היה ר' אבין ור' אילעי וכל רבותינו שוין בדבר. ועש"ע וראה עוד בהערות להלן. 13. ראה הראיה והמשכו לעיל לה, ב. וכמותו פסק הרמב"ם מכירה פ"א הי"ז וזכיה פ"א הי"ד וכן נפסק בשו"ע קצד, ב אבל ברשב"ם כאן ותוס' כאן ד"ה עובד כוכבים ור"ן קידושין פ"א חולקים וסוברים בהפך שאין קנין קרקעות בגוי אלא בכסף ואין אצלו קנין שטר וכ"כ לדעתם ברבינו ירוחם נתיב כב ובב"י סוף סי' קצב וסי' קצד לדעתם, וראה עוד מברי מרן הב"י בכס"מ הל' מכירה שם. ועי' ביאור הגר"א שם ס"ק א וב' בדעת רה"ג ורמב"ם. ועי' במגיד משנה שם בשם ר"ח.

נה, א [מבוא התלמוד לר"ש בן חפני נאון עמ' סה] [גמ': שלח רב הונא וכו'] ודע שהשמועות בתלמוד באו בשמנה אופנים וכו' האופן הרביעי שמועת בנוסח "שלח" כגון במאמרם שלח רב יצחק וכו', ובמאמרם (=כלן) שלח רב חונא בר אבין ישראל שלקח שדה מן הגוי ובא ישראל אחר והחזיק בה אין מוציאין אותה מידו וכו'.

והאופן השביעי הוא שמועה בלשון "אישתעאי לי" כגון במאמרם (=כלן) אמר ראבא הני תלת מילי אישתעאי לי עוקבן בר נחמיה ראש גלותא משמא דשמואל דינא דמלכותא דינא דארשן דפרסאיי ארבעין שני והני זיא[הו]ארי דמזבני ארעא לטסקא זביניהו זביני.

האופן השמיני שמועה בלשון "אמר לי פלוני", כגון במאמרם (=כלן) אמר ר' אשי אמר לי חונא בר נ[תן] קשי בה אממר אם כן ביטלתם ירושת בנו הבכור, ובמאמרם (=כלן) אמר רב אשי אמר לי חונא בר נתן שיילתינהו לספרי באבא.²

[המקח וממכר לרד"ג שער יג] [בגמ' לפנינו: ישראל שלקח שדה מעובד כוכבים ובא ישראל אחר והחזיק בה אין מוציאין אותה מידו] כדגרסינן המחזיק בנכסי העכו"ם אין מוציאין אותן מידו, וענין תורת המחזיק בנכסי הגר אינו כענין המחזיק בנכסי עכו"ם.³

הגוי הרי הן כמדבר, ואי קשה לך הא דאקשי אביי דשמואל אדשמואל דדינא דמלכותא דינא, וי"ל כי קאמר שמואל נכסי הגוי הרי הן כמדבר כגון במקום שאין שם דינא דמלכותא בדבר זה, ועי"ש בפירושו לסוגיא בדרך זה. ובפירושי רבינו חננאל שבמהדורתי הובא דברי ר"ח משטמק הנר שכתב דקיי"ל כאביי דהוא בתרא ומוקים לשמעתא דשמואל דאמר דינא דמלכותא דינא וכן הלכה וכך קיבלנו מרבותינו, עכ"ל. ורבותינו הם הגאונים, וכך הביאו בלשון זה רבינו אברהם אב"ד בעל האשכול המובא שם. ועי"ש עוד מראב"ד בעל ההשגות המובא בשטמ"ק שכתב: ומיהו גם הרב ז"ל (=הר"ח) כתב משמיה דגאון ז"ל דישראל שקנה שדה מעכו"ם

[תשובות הגאונים אסף תרפט עמ' לרלז] [גמ': ומלכא אמר מאן דיהיב טסקא ליכול ארעא] כך ראינו, שגוי זה שאנס ונטל את הפרדס, אנפרות הוא וכך הוא דינו, אילא (=אלא) אי אפשר לדונו כאנפרות, דאמר רב יוסף⁴ אין אנפרות בבבל והא קא חזיינו דאיכא אימא אין דין אנפרות בבבל מאי טעמא כיון דאיכא בי דיאור ולא אזל קביל אימור אחולי אחול, והוא הדין לשאר ארצות, ולסיקרקין⁵ אינו דומה לסיקרקון ולגדיל בר רעילאי⁶ לא דמיא דהתם ברשות זבן בטסקא מן בני בגא, דכיון דלא יהב מארי ההיא ארעא טסקא שקלוה בני בגא ואגרוה לגדיל בעל כורחיה דמאריה, דקא אמרינן (=נמוגימינו) ארעא לטסקא משעבדא, אלא דעבד שלא כשורה דאקדים יהב טסקא דתלת שנין, וכיון דאמרו ליה מארי ארעא שתא קמיתא דיהבת אכלת השתא אנן יהבינן ואנן אכלינן וסבר רב פפא למיכתב ליה טירפא לגדיל על בני בגא בטסקא דהלך (=דהקן) תרין שנין דלא אכל ואמר ליה רב הונא בריה דרב יהושע היניח גדיל מעותיו על קרן צבי, וכיון דלא איפשר לדמויה לכל הלין הילכך כדן דנו אתו קהל דצריכא הדא שאלתא עיונא טפי וכל שכינ ראכלה לוקח כמה שנים ושהת בידו שנים הרבה.

[ביאור מילות המשנה מתקופת הגאונים. ספר הזכרון להרב נסים ג עמ' כב] [גמ': בדורא דרעותא] דור, מחוז = סביבה.

[רב שמואל הנגיד, בן משלי ס' אלף סא] שלש הם כמדבר כל המחזיק בהם זכה בהם, סוד אויב פצה פיו בו, גם נכסי הגר אל לקוחיהם, דבר חכמה כי מה יפו דברי חכמה על לומדיהם.

16. גיטין נח, ב.

1. עירובין כב, א.

2. שם בהערה: היינו שער בית הדין, וכגון להלן בגמ' קלו, א. עם זאת יש לציין שבגירסתינו לספרי דרבא, ובנוסחאות הגאונים וכרגיל שם ברשב"ח רבא מובא ראבא, שיכול להתחלף: באבא.

3. ועיין קטע קודם וצ"ע. וראה שאר מובאתו מכאן נו, א. נג, א. נד, א. וראה בעליות דרבינו יונה דכתב: ופסקו הגאונים ז"ל דהלכתא כשמואל דאמר נכסי